

- Goldberg, A.E., (1995). *Constructions. A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Langacker, R.W., (1991). *Foundations of cognitive grammar. Vol. 2. Descriptive application*. Stanford: Stanford University Press.
- Mann, W.C. & Thompson, S.A., (1988). Rhetorical Structure Theory: Toward a functional theory of text organization. *Text*, 8, 243-281.
- Onrust, M., Verhagen, A. & Doeve, R., (1993). *Formuleren*. Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Pander Maat, H., (1994). *Tekstanalyse*. Groningen: Martinus Nijhoff.
- Sanders, T., (1992). *Discourse Structure and Coherence: Aspects of a cognitive theory of discourse representation*. Tilburg (diss. KUB).
- Sanders, T. & Wijk, C. van, (1996). PISA - A procedure for analyzing the structure of explanatory texts. *Text*, 16, 91-132.
- Schilperoord, J., (1996). *It's about time. Temporal aspects of cognitive processes in text production*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi.
- Schilperoord, J. & Verhagen, A., (te versch., a). Functionele elementen in een cognitief perspectief. evidentie uit taalproductie. *Nederlandse taalkunde*, 2 (1997).
- Schilperoord, J. & Verhagen, A., (te versch., b). Conceptual dependency and the clausal make-up of discourse. In: J.-P. Koenig (ed.), *Conceptual Structure, Discourse, and Language II*. Chicago: The University Press.
- Sweetser, E. E., (1990). *From etymology to pragmatics. Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Verhagen, A., (1992). Patroonsplitsing en zinsstructuur. In: Hans Bennis & Jan W. de Vries (red.), *De Binnenbouw van het Nederlands. Een bundel artikelen voor Piet Paardekooper* (373-382). Dordrecht: ICG Publications.
- Verhagen, A., (te versch.). Tekstsegmentatie, onderschikking en subjectiviteit. *Gramma/III*.

Paul Gillaerts & Priscilla Heynderickx

Samenvatting

Dit artikel beschrijft de eerste resultaten van lopend onderzoek aan de Katholieke Vlaamse Hogeschool (Antwerpen). Het onderzoek is gebaseerd op een uitgebreide bibliotheek van jaarverslagen en personeelsbladen, die daar opgebouwd wordt. In een veertigtal personeelsbladen hieruit bekeken we de interviews, meer bepaald de interviews die een *portret* van één persoon beogen. De vraag die we willen beantwoorden, is: *welke kenmerken zijn specifiek voor dergelijke interviews in personeelsbladen?*

1. Algemeen

1.1 Corpus

Een eerste analyse van interviews in personeelsbladen toont aan dat de interviewvorm vaak gehanteerd wordt bij de behandeling van vijf thema's, nl. baas (A), hobby (B), werksituatie (C), pensioen/afschied (D) en entree (E). Uit een onderzoek door het Instituut van de Onderneming blijkt dat deze thema's tot de top-15 behoren van de behandelde onderwerpen in personeelsbladen. Bij elk thema kozen we vijf interviews, die we grondig gingen analyseren (cf. bijlage). We zorgden ervoor dat de geselecteerde interviews zoveel mogelijk uit personeelsbladen van verschillende bedrijven kwamen. Zo probeerden we te vermijden dat onze onderzoeksresultaten zouden worden gestuurd of zelfs vervalst door de specifieke stijl van één bedrijfsjournalist.

1.2 Eerste vaststellingen

Of een tekst al dan niet een interview is, kan meestal al zuiver visueel worden bepaald. Op een enkele uitzondering na hebben alle interviews een foto van de geïnterviewde, meestal bovenaan de tekst. Sommige interviews bevatten zelfs meerdere foto's (maximaal vier), waarop de geïnterviewde poseert (bijv. A1), soms al pratend, soms bij de uitoefening van zijn taak (bijv. E5) of hobby (bijv. B4). We bekeken ook even de teksten bij die foto's. Daarbij bleek een grote variatie: van het volledig ontbreken van bijschriften (bijv. C1), over de vermelding van naam en functie (bijv. A1), tot kleine tekstjes met een citaat (bijv. A2) of een commentaar (bijv. C5).

Een tweede oppervlakkige vaststelling is dat het om korte teksten van één of twee bladzijden gaat. Het langste interview is vier bladzijden lang (B3).

In wat volgt bespreken we eerst het portret als genre (2). Daarna zetten we de resultaten van ons onderzoek uiteen (3). We besteden achtereenvolgens aandacht aan titel en intro (3.1), het eigenlijke interview (3.2) en de afsluiting (3.3).

2. Het portret als genre

Bij onze zoektocht naar de genrekenmerken van portretten in personeelsbladen hebben we gebruik gemaakt van het referentiekader dat Swales (1990) en Bhatia (1993) aanreiken. De centrale notie in hun genrebenadering is het communicatieve doel (communicative purpose). Voor dat doel maakt de schrijver gebruik van verschillende retorische zetten (moves). Het genre is alleen herkenbaar vanuit een specifieke taalgebruiksgemeenschap (discourse community).

Het genre dat wij bestuderen is het portret, in feite een subgenre van het interview, in personeelsbladen. Het portret is een genre, omdat het binnen een bepaalde discursive community herkend wordt aan (een) bepaald(e) communicatief(ve) doel(en).

De taalgebruiksgemeenschap van personeelsbladen bestaat uit de bedrijfsjournalisten, de personeelsleden van een bedrijf of organisatie en de onmiddellijke omgeving van die leden (familieleden, ex-personeelsleden). Via het personeelsblad maken ze deel uit van een bepaalde bedrijfscultuur, delen ze bepaalde bedrijfswaarden en -doelstellingen met elkaar, vormen ze een door het management bedoelde eenheid. Het uiteindelijke doel is winst maken of minstens overleven.

Zoals zowel uit de vak- en taaladviesliteratuur (Reesinck 1987, Vroemen 1989, Van Ommen/Van Kuppenveld 1991, e.a.) als uit de IVO-enquête en getuigenissen van bedrijfsjournalisten (Versweyeld) valt af te leiden, is het personeelsblad een managementinstrument met een viervoudige functie: informatief, relationeel, expressief en persuasief(-instructief). Het personeel inzicht en informatie geven in en over het reilen en zeilen van een bedrijf is de eerste functie. De tweede functie probeert een band te creëren tussen het personeel, te tonen dat het belangrijk is door het een stem te geven via het personeelsblad. Daarmee is meteen ook de expressieve functie aangeraakt: in het blad kunnen de personeelsleden tot op zekere hoogte hun meningen kwijt. Ook kan het bedrijf bepaalde imago doelstellingen nastreven met het personeelsblad. De vierde functie bestaat hierin dat het personeelsblad invloed probeert uit te oefenen op de opvattingen en de houding van het personeel: het actiever bij de organisatie betrekken, het stimuleren en motiveren tot een volledige inzet, en het bepaalde gemeenschappelijke waarden (in verband met veiligheid, kwaliteit, e.d.) bijbrengen; kortom het welzijnsgevoel van het personeel vergroten.

Uitgaande van de thema's die in een personeelsblad zoal aan bod komen, blijkt de informatieve functie de belangrijkste te zijn. In die zin is het personeelsblad een journalistiek product waarin nieuws waarde vooropstaat. Informatie over bedrijfsinterne aangelegenheden en over het bedrijfsleven tont court wordt aangevuld met sociale informatie. Daarmee is dan aangegeven dat het relationele ook belangrijk is, wat ook blijkt uit de brede rubriek 'ontspanning' (personalia, vrije tijd, activiteiten). Voorzover het personeelsblad ook een blad van het personeel is, is er ook plaats voor de opvattingen en meningen, en dus voor de expressieve functie. Het persuasief-instructieve komt bijvoorbeeld tot uiting bij informatie over de veiligheid.

In de verscheidenheid aan tekstsoorten in een personeelsblad wordt die hiërarchische diversiteit aan functies weerspiegelt. Zo lijkt het portret in de eerste plaats een relationele en expressieve functie te vervullen. Het portret maakt het mogelijk om de menselijke kant in de

informatie te brengen. Dat blijkt ook hieruit: de eigenlijke zender van het portret is niet de interviewer, maar de geïnterviewde; slechts zeventienmaal wordt de naam van de intervieweer vermeld, waarvan driemaal met initialen. De lezer maakt via het portret dus in de eerste plaats kennis met een bepaalde collega-werknemer. In die zin voegt het portret iets toe aan het personeelsblad: het verhoogt de herkenbaarheid ervan.

Om de relationeel-expressieve doelstelling te realiseren maakt het portret in de terminologie van Swales gebruik van een aantal retorische zetten die de structuur bepalen. Daarbij kunnen we er drie onderscheiden: de bekopping en de intro, het eigenlijke interview en de afsluiting. Uit een grondige analyse van die drie elementen zal blijken dat de relationele en expressieve functie maar ten dele worden verwezenlijkt en dat onze verwachtingen op grond van een communicatieve genrebenadering niet helemaal worden beantwoord.

3. Onderzoekresultaten

3.1 Titel en Intro

In onze inleiding haalden we al even aan dat een van de typische genreaanduiders van portretten in personeelsbladen de foto van de geïnterviewde is. De interviews bevatten nog andere typische genreaanduidingen. We zetten ze even op een rijtje.

Zestien keer staat de naam van de geïnterviewde in titel of subtitel. We geven enkele voorbeelden:

Karel Hermans: een Vlaming aan het roer van Inspec Belgium (A3)
Als hij vliegt, is Jules Thibaut in de wolven. (B1)

In verband met de naam deden we een opvallende vaststelling. Dertien van de geanalyseerde interviews hebben een samengestelde titel (d.i. hoofd- en subtitel). Men gebruikt deze strategie niet om de structurerende en de motiverende functie van een titel te realiseren. Wel gebruikt men elf keer de subtitel om de naam van de geïnterviewde aan te geven, omdat die in de hoofdtitel niet is vermeld (bijv. B2, C1, E2).

Negen keer bevat de titel of de subtitel een citaat, wat duidelijk het interviewkarakter aangeeft. Zo luidt de titel van een interview met de bedrijfsarts:

"Gezondheid is meer dan niet ziek zijn" De visie van de nieuwe bedrijfsarts (E4)

Wat ook opvalt, is dat geen enkel interview begint met een vraag. Er is m.a.w. altijd een intro, waarin uitzonderlijk ook een citaat is opgenomen. In die intro wordt geregeld (16 keer) met een of andere formulering aangegeven dat de tekst die volgt een interview is. We geven enkele typische frases:

een (los) gesprek / een interview met
Lees wat ze ons te vertellen heeft ... (B4)
News nodigde haar uit voor een korte babbel. (E3)

We kunnen concluderen dat er bij de portretten in personeelsbladen enkele duidelijke genreaanduiders zijn, namelijk

- de foto van de geïnterviewde

- de naam van de geïnterviewde in titel of subtitel
- het citaat in de titel of subtitel
- de aanwezigheid van een intro.

We stelden ook een aantal zaken vast, die onze verwachtingen omtrent deze tekstsoort tegenspreken. Zo hadden we verwacht dat er naast het interview meestal een tekstje zou worden opgenomen waarin de geïnterviewde biografisch wordt voorgesteld. Dat was slechts 1 keer het geval (E4). Ook is er slechts zelden een rubriekaanduiding als *Afscheid of Hobby*.

Bij een van de typische genre-aanduiders willen we even wat langer stilstaan, nl. bij de intro. Welke informatie bevat die intro en hoe is hij gestructureerd?

Het antwoord op de eerste vraag, nl. welke gegevens worden in een intro opgenomen, kunnen we terugvinden in het volgende tekstje, dat we kunnen bestempelen als een prototypische intro.

Zoals aangekondigd in de vorige uitgave, laten wij u uitgebreider kennismaken met Rob Douglas, de nieuwe voorzitter van Belgian Shell en afgevaardigd-bestuurder van Shell Luxembourg. Onze nieuwe baas ontvangt ons met een ontspannen glimlach in zijn kantoor op de tweede verdieping van Kantersteen. Het twee uur durende onderhoud vangt aan met een schets van zijn professionele loopbaan. (A5)

In de intro wordt zoals verwacht kon worden, de naam vermeld van de geïnterviewde, vaak samen met zijn of haar functie, zoals geïllustreerd wordt in de eerste zin van het tekstuitreksel. Een andere voorbeeld uit ons corpus is:

Sinds 1 mei is Willy Kestens Directeur van het Directoraat Geld- en Kapitaalmarkten. (A4)

Eén van de interviews uit ons corpus vormt een uitzondering hierop, m.a.w. er is één interview zonder vermelding van de geïnterviewde in de intro. Opvallend is dat net bij dit ene interview de levensbeschrijving van de geïnterviewde wordt gegeven in een losstaande, aparte tekst in een kadertje (E4).

Andere elementen die terugkeren, maar niet systematisch worden opgenomen, zijn de plaats waar het interview wordt gehouden (*in zijn kantoor op de tweede verdieping van Kantersteen*), de duur ervan (*twee uur durend*), de aanleiding tot of motivering van het gesprek (het gaat hier om een nieuwe baas), enkele gespreksthema's (*schets van zijn professionele loopbaan*). Zoals we al eerder aangaven, wordt in de intro ook wel eens gewezen op het interviewkarakter van de tekst die volgt (het gaat hier om een *onderhoud*). Sommige interviewers proberen ook de sfeer aan te geven (*met een ontspannen glimlach*). Een heel goede illustratie van dit laatste element is de volgende intro:

Die ontspannen en gemoedelijke sfeer werden (sic) bevestigd ten huize Vanden Ameele. Met (liers) koffie en koekjes bovenop, was de pas gepensioneerde regionale directeur in zijn element ... (D2)

Onze analyse van de intro's leerde ons dat de inhoudelijke stoffering van de intro vaak gestuurd wordt door het thema. In de rubriek hobby (bijvoorbeeld B1) wordt nogal uitvoerig ingegaan op de functie van de geïnterviewde in het bedrijf. Bij een rentree (in de rubriek entree, bijvoorbeeld E1) wordt in de intro ook gespecificeerd hoe lang de geïnterviewde weg is geweest.

Slechts twee maal (A3, A4) bevat de intro persoonlijke gegevens zoals leeftijd, adres,

familiegegevens. Dit was tegen onze verwachting. Aangezien het om portretten gaat, hadden we een veel groter aandeel van zulke informatie verwacht. Later zullen we onze verklaring hiervoor geven.

We bekeken niet alleen de inhoudelijke elementen van de intro, maar gingen ook na of er een vaste opbouw te herkennen is. Als uitgangspunt hanteerden we de volgende hypothese: aangezien het om portretten gaat, zal de identiteit van de geïnterviewde op een zogenaamde voorkeursplaats staan. In de opbouw van een alinea is dit de eerste of de laatste zin. Deze hypothese werd bevestigd. In de meerderheid van de teksten (18x) staat de naam van de geïnterviewde in de eerste zin, driemaal in de laatste zin. In de categorie afscheid staat de naam zelfs onveranderlijk in de eerste zin, wat erop wijst dat hier de persoon centraal staat.

De analyse heeft ons geleerd dat de meerderheid van de interviews begint met een intro, waarin uiteenlopende elementen opgenomen worden. De naam van de geïnterviewde komt (bijna) systematisch voor en wordt dan heel vaak nog gebruikt als uitgangspunt. In het volgende deel zullen we het interview zelf nauwkeuriger bekijken.

3.2 Het eigenlijke interview

3.2.1 Interviewinhoud

Inhoudelijk zou het interview in een portret vooral moeten gaan over de persoon van de geïnterviewde. Dat blijkt maar betrekkelijk weinig het geval te zijn. Behalve in een paar interviews (zoals A4, C4) komen we niet zoveel te weten over de achtergronden en drijfveren van de geïnterviewde; informatie over het bedrijf verdringt die over de persoon (bijv. A1).

3.2.2 Interviewsoorten

Voor het eigenlijke interviewdeelte maken we een onderscheid tussen vier verschillende interviewvormen: het klassieke vraag-antwoordmodel, het citaatmodel (de zogenaamde full quote waarin de vragen zijn weggelaten), de mengvorm (waarin vraag- en antwoordpassages of citaten afgewisseld worden door stukken tekst) en het indirecte interview (waarin wat de geïnterviewde heeft gezegd als feit wordt weergegeven zonder vragen, antwoorden of citaten).

Tabel 1. Interviewvormen.

Interviewvorm	aantal	thema	bekopping
gemengd model	9	vooral A, B, C	ja
vraag-antwoord-model	8	vooral D, E	neen
full-quotemodel	6	A, B, C, D, E	ja
indirect model	1	C	ja

Het gemengde model komt nauwelijks vaker voor dan het vraag-antwoordmodel. Dat is merkwaardig, omdat het gemengde model een aantal voordelen heeft die het vraag-antwoordmodel ontbeert. Zo is het met het gemengde model mogelijk om monotonie te vermijden en extra commentaar (sfeerscheping, typeringen van de geïnterviewde, e.d.) toe te voegen aan het interview. Opvallend is ook de vrij hoge frequentie van het full-quotemodel, want een dergelijke

vorm veronderstelt een erg interessante verteller als geïnterviewde.

De vraag-antwoordvorm komt in 5 van de 8 gevallen voor bij afscheid en entree; de gemengde vorm in 7 van de 9 gevallen in relatie tot de baas, de hobby en de werksituatie. Er is bijvoorbeeld het minst behoefte aan extra toelichting bij afscheid en entree, behalve bij de afsluiting zoals nog zal blijken. De geïnterviewde wordt zoveel mogelijk aan het woord gelaten. Bij de andere thema's is er meer toelichting nodig. Waarom is niet helemaal duidelijk.

We overlopen de verschillende interviewvormen.

Vraag-antwoordmodel

Voor de vraag-antwoordinterviews is nagegaan om welke vraagsoorten het gaat en welke kenmerken in het geding zijn. Zoals uit de volgende tabel valt af te lezen, worden er vrij veel ja/nee-vragen gesteld. Dat is merkwaardig, omdat in de literatuur (o.a. Vroemen 1989) de gesloten vraag als niet geschikt wordt beschouwd voor een interview (wel voor een enquête).

Tabel 2. Vraagsoorten in VA-interviews.

	aantal	open	gesloten
A3	23	8	15
B1	11	7	4
C1	14	6	8
D2	4	1	4
D4	4	3	1
E1	5	4	1
E3	3	1	2
E5	9	6	3

Bij nader inzien leiden de gesloten vragen tot uitvoeriger antwoorden dan de vragen veronderstellen. De antwoorden sluiten dan niet helemaal goed aan bij de vragen. De vragen zijn veeleer retorische aanzetten om het gesprek te continueren, hebben bijvoorbeeld een spiegelende functie: ze houden de geïnterviewde een mening voor, waartegen hij of zij de eigen mening kan plaatsen. Ook vormen sommige ja-nee-vragen een beleefde inkleding van een open vraag: 'Kan je ons even je loopbaan toelichten tot vandaag?' (E5) komt neer op 'Waaruit bestaat je loopbaan tot vandaag?', plus 'Wees zo vriendelijk daarover iets te zeggen.'

Stellende vragen (zonder vraagvorm, door Vroemen ook als 'verkeerde' vraag beschouwd) komen eveneens voor en suggereren dat er geen echte vragen zijn. Ook de elliptische vragen geven een dergelijke suggestie. We illustreren dit met enkele voorbeelden.

*Toch blijft de stemming gelaten. Er is geen luaiend enthousiasme. De werknemers blijven zich vragen stellen over de toekomst. (A3)
Voldaan nu? (D2)*

Een tweede vaststelling is dat er nauwelijks wordt doorgevraagd, zodat het interview vrij oppervlakkig doorgaat op verschillende onderwerpen, veeleer dan één bepaald onderwerp uit te diepen. Wel komen er (vooral) in de langere interviews geregeld voortgangsvragen voor, waarin

enkel verwezen wordt naar wat de spreker gezegd heeft zonder dat daarop nog wordt ingegaan. Vaak gaat het daarbij om temporele aanduidingen zoals 'dan' en 'daarna'. Soms wordt de vraag ingeleid door een zinnetje dat een verband legt met wat de geïnterviewde tevoren heeft gezegd of dat een nieuw thema introduceert. Een paar voorbeelden:

Als je je volledige vergunning op zak hebt, wat is dan je volgende stap? (B1)

Maar dan begon het ernstige leven. Vond je gemakkelijk werk? (A3)

Sidstahl, de gemeenschappelijke verkooporganisatie van Sidmar en Stahlwerte Bremen, bestaat nu ongeveer één jaar. Waarin ligt volgens u de voornaamste uitdaging van Sidstahl? (D4)

Kortom, de mate waarin doorgaan wordt op wat de interviewer heeft gevraagd en op wat de geïnterviewde heeft geantwoord, is erg beperkt. De interactie is beperkt: er wordt in de meeste interviews niet doorgevraagd. De samenhang tussen de vragen is meestal gewoon chronologisch; van diepte, echte thematisering is niet echt sprake, behalve misschien in één interview, nl. A3. Daarvoor worden er allicht ook te weinig vragen gesteld. Misschien zijn die vragen er wel geweest en zijn ze bij de verwerking tot een geschreven interview weggevallen; ook dat zou de slechte aansluiting van vraag en antwoord kunnen verklaren.

Full-Quotemodel

Enkele resultaten van de analyse van FQ-interviews geven we in de volgende tabel weer.

Tabel 3. FQ-model.

koppen	thema's	extra tekst	'X' zegt'
A4 acrostichon (11)	afwisselend: hobby en werk	/	/
B5 ja (3)	chronologisch: relaas over hulpactie	lead en 1 introducerend zinnetje	2x
C4 acrostichon (11)	afwisselend: hobby en werk	/	/
D3 ja (3)	chronologische terugblik op carrière	afsluiting	/
D5 ja (2)	afwisselend terug- en vooruitblik	bindtekst indirecte rede kadertekst	4x
E4 ja (5)	de visie van de nieuwe bedrijfsaans op de acties van de Bedrijfsgeneeskundige Dienst	lead kadertekst	2x

Voor de full-quote-interviews geldt dat ze sowieso geen interactie hebben. De daaruit voortvloeiende monotonie wordt tegengegaan door de grote afwisseling in onderwerpen: de geïnterviewde springt van de hak op de tak en heeft het bijvoorbeeld afwisselend over hobby en werk. In de twee interviews van KB (A4, C4) wordt het gebrek aan inhoudelijke samenhang treffend gesuggereerd in de bekopping. Die bestaat namelijk uit het acrostichon van de Kredietbank. Verder blijkt de chronologie de belangrijkste inhoudelijk structurerende factor te zijn.

Overigens blijkt het FQ-model maar twee keer in zijn pure vorm voor te komen. Tweemaal wordt er een inleidende alinea toegevoegd, eenmaal een afsluiting. In één tekst (D5) bevat de bindtekst veel indirecte rede: de geïnterviewde blijft aan het woord, maar wordt geparafraseerd of

samengevat. Aan twee teksten is een kadertekst toegevoegd waardoor langdradigheid vermeden wordt. Zoals uit de tabel blijkt, wordt ook het citaatkarakter van de tekst herhaaldelijk onderstreept door een toevoeging van het type 'X zegt'.

Formeel vormen de koppen en de alinea's de enige structurerende elementen van FQ-interviews. De koppen kondigen veelal aan wat in het citaat onder de kop wordt gezegd. Voorzover er extra alinea's voorkomen, structureren die de citaten.

Gemengd model

Zoals gezegd heeft het gemengde type als voordeel dat er tempowisseling mogelijk is. Daarvoor is uiteraard nodig dat tekst afgewisseld wordt met citaten. In de praktijk blijkt in een tweetal gevallen (A1, A2) veeleer sprake te zijn van een combinatie FQ en tekst. In één van die teksten komt de eerste persoon in de citaten niet eens voor, wat een duidelijke illustratie is van het weinig portretachtige karakter van de tekst; hij gaat veeleer over het coördinatiecentrum van BP Capital dan over de persoon van de manager (A1).

De bindtekst kan verschillende functies hebben. Soms neemt de bindtekst de rol van de geïnterviewde over en vermeldt hij verdere informatie over het thema. Informatie binnen en buiten de citaten ontwikkelen dan afwisselend het thema. Daarnaast fungeert de bindtekst nog het meest als aankondiging van het citaat. Meestal zit de bindtekst dan in eenzelfde alinea met het citaat. Het introduceert dan een nieuw thema; het citaat werkt dat thema verder uit. Inhoudelijk kan de bindtekst ook het curriculum van de geïnterviewde samenvatten (A5) of de geïnterviewde karakteriseren. Vooral de karakterisering is interessant omdat ze de geïnterviewde als een individu opvoeren. Toevoegingen zoals 'op besliste toon' (A5), 'met een geamuseerde glimlach', 'met enig heimwee in zijn stem' (C5) vervolledigen het portret. Ze komen meestal voor als van de geïnterviewde gezegd wordt dat hij aan het woord komt. Dergelijke toevoegingen variëren dan de stereotype markering van de citaattekst die eigen is aan het gemengde model.

Een mooi voorbeeld van karakterisering in de bindtekst vinden we in een interview over de hobby van Sonja: pistoolschieten.

Sonja praat rustig, met overtuiging over haar sport. Ze doet het ook met een grote zekerheid en dat blijkt inherent te zijn aan de sport: rustige zelfbeheersing, precies weten wat je doet. (B4)

3.2.3 De stijl

Alle types worden gekenmerkt door een erg schrifttaalg en formeel getint Nederlands. In slechts zes portretten wordt de voornaam gebruikt; in tien portretten komen aansprekingen voor, waarvan in zes 'u' wordt gebruikt.

In het gemengde type zouden we een afwisseling verwachten tussen geschreven en gesproken taal. Dat is niet het geval; de stijl van de citaten blijkt niet fundamenteel te verschillen van die van de bindteksten. We vermoeden dat verschillende factoren een rol spelen bij het schrifttaalg karakter van de citaatteksten. Zo is de geïnterviewde vaak een hiërarchisch hogergeplaatste waardoor een zekere afstandelijkheid vanzelfsprekend is. De formele stijl kan ook te maken hebben met de gebrekkige beheersing van de gesproken taal in Vlaanderen of met een onvoldoende vertaalvaardigheid (enkele geïnterviewden zijn anderstaligen).

3.3 Afsluiting

Een zeer opvallende vaststelling bij de structuuranalyse van de interviews is dat er zelden een slot is. In ons corpus hebben slechts acht interviews een afsluiting. Vier ervan behoren tot de rubriek afscheid en twee tot de rubriek entree, wat eigenlijk helemaal in lijn is met de inhoud van het slot. Zeven keer gaat het immers om een bedanking voor het interview en een succeswens; één keer om een blik op de toekomst. Een voorbeeldje:

Dokter, bedankt voor uw zorg en toewijding 32 jaar lang. Hopelijk vindt u nu de tijd om graag te doen waar u vroeger geen tijd voor had! (D3)

Wat gebeurt er dan op het einde van al die andere interviews? Over het algemeen eindigt de tekst gewoon met een citaat. In een interview volgens het vraag-antwoordmodel is dat dan het antwoord op de laatste vraag; in een interview met full quote de laatste uitspraak. Een zestal keer gaat het citaat over plannen of verwachtingen voor de toekomst. Een dergelijke uitspraak kan natuurlijk heel goed fungeren als slot. Iets gelijkaardigs kunnen we zeggen over twee interviews die eindigen met raadgevingen voor geïnteresseerden (B1, B3). Slechts één keer eindigt een interview overigens met een soort conclusie, een eindsamenvatting (B4).

We kunnen hieruit besluiten dat de afsluiting van het interview verwaarloosd wordt. Men kiest voor een gemakkelijke oplossing door met een citaat te eindigen. Waar er wel een afsluiting staat, is die heel clichématig. In één van de teksten met een slot (D1) staat dit slot niet eens in een aparte alinea.

4. Conclusies

We hebben geprobeerd om een beeld te krijgen van het interviewgenre in personeelsbladen. We hebben ons daarbij beperkt tot het portret dat we vooral hebben teruggevonden in relatie tot de thema's: hobby, baas, afscheid, entree en werksituatie.

Uiteindelijk zijn we tot de conclusie gekomen dat behalve misschien in één interview (A3) we geen echte portretten hebben gevonden. De relationele en expressieve functie van het portret zijn onvoldoende consequent naar voren gekomen. Relationeel-expressief leken ons:

- het gebruik van rubrieken;
- het opnemen van portretfoto's;
- citaten en naamvermelding in titels en als bijschrijvingen bij foto's;
- het gebruik van typering in de bindtekst.

Gemiste kansen voor het relationele en expressieve bleken:

- het relatief beperkte gebruik van het gemengde model;
- het gebrek aan diepgang en samenhang: gebabbel met de chronologie als enige losse band;
- het gebrek aan interactie (vooral aan voortgangsvragen);
- het gebrek aan een persoonlijke spreekstijl;
- het inhoudelijke accent op een thema in plaats van op de persoon van de geïnterviewde;
- het ontbreken van een echte afsluiting behalve bij de afscheid- en entree-interviews.

Verder onderzoek zou moeten uitwijzen in hoeverre de geconstateerde halfslachtigheid van het portret typisch is voor portretten in personeelsbladen. We hebben de indruk dat portretten in magazines en weekbladen een veel confronterender karakter (kunnen) hebben. Het halfslachtige karakter van de portretten in personeelsbladen zou dan in verband kunnen worden gebracht met de ordebevestigende, management-ondersteunende rol van personeelsbladen.

Literatuur

- Bhatia, V.K., (1993). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. London: Longman.
- Heil, P., (1986). *Werkwijzer voor journalistiek denken en doen*. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers.
- IVO-enquête. *Het personeelsblad als management-instrument*. Brussel: Instituut van de Onderneming.
- Kussendrager, N., e.a. (1992). *Basisboek journalistiek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Omman, H. Van & Kuppenveld, E. Van (1991²). *Professionele bedrijfscommunicatie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Reesinck, B.N.M., (1987²). *Handboek bedrijfsjournalistiek*. Deventer: Kluwer.
- Swales, J.M., (1990). *Genre Analysis. English in Academic and Research Setting*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Versweyeld., (1984). Het personeelsblad. *Handboek Taalhantering*, afl.II, 4B1, Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Vroemen, J., (1989). *Het journalistieke interview: de vraag-antwoordmethode in de media*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Bijlage: Lijst van de corpusteksten

- (A) **baas**
1. "Coördinatiecentrum BP Capital nv gaat zijn tweede decennium in" in: *BP-Team* (april 1996)
 2. "Terneuzen vervult vooraanstaande rol binnen Dow' Arnold Allemang onder de indruk van ISB prestaties" in: *Around Dow* (september 1996)
 3. "Karel Hermans: een Vlaming aan het roer van Inspec Belgium n.v." in: *Accent* (januari 1996)
 4. "Willy Kestens: een leven vol muziek en schermen" in: *KB-Bulletin* (november 1995)
 5. "Geef uw ideeën de ruimte!" in: *Energy* (december 1995)
- (B) **hobby**
1. "Als hij vliegt, is Jules Thibaut in de wolken." in: *Aqua-News* (april 1996)
 2. "Top-mechanici van Danny Bertels. Glenn Heylen (Koetswerk) aktief in de wereld van powerboat-racen." in: *Opel Belgium Gazet* (april 1995)
 3. "De wijn is ontkurkt. Wanneer drinken we hem?" in: *Winterthur News* (september 1995)
 4. "Sonja Verstraetens ongewone hobby" in: *Posttief* (mei-juni 1996)
 5. "Mensen in nood helpen is een morele plicht" in: *Janssen Nieuws* (september 1995)
- (C) **werksituatie**
1. "Een interview met Paul Calders, gebeten door de XCELLS-microbe. Teamwork in electronic maintenance" in: *Duranteuws* (1995)
 2. "Leo, blij met de keuze" in: *Antenneke* (juni 1996)
 3. "Over management gesproken. Naar een lerende organisatie?" in: *Sidmar Nieuws* (september 1995)
 4. "Bea Rabe: het raderwerk van de bank ontcijferen" in: *KB-Bulletin* (maart 1995)
 5. "Song Wei: 'België is een droomland'" in: *Synergie* (november 1994)
- (D) **afscheid**
1. "Ressortleider produktie zegt Antwerpen node vaarwel. Dr. Hinz krijgt nieuwe concernorgave." in: *Bayer-Echo* (1995/4)
 2. "Formidabel" in: *HBK-kijker* (december 1993)
 3. "Sidmar neemt afscheid van drie pioniers. Theo van Peteghem: 'De werkelijkheid was mooier dan een

droom..." in: *Sidmar Nieuws* (maart 1996)

4. "Sidmar neemt afscheid van drie pioniers. Adrien Hamerlinck: 'Een goede chef is een vader voor zijn medewerkers'" in: *Sidmar Nieuws* (maart 1996)
 5. "André Miller: 'Met mensen omgaan is boeiend'" in: *KB-Bulletin* (september 1995)
- (E) **entree**
1. "Terug van de école internationale" in: *Assubel Groepsecho* (november 1995)
 2. "Nieuwe ressortleider produktie brengt nieuw project mee voor Antwerpen. Dr. René Loix terug 'thuis'" in: *Bayer-Echo* (1995/4)
 3. "De BVVO-Ombudsman...euh vrouw" in: *Winterthur News* (september 1995)
 4. "Gezondheid is meer dan niet ziek zijn!" De visie van de nieuwe bedrijfsarts" in: *Janssen Nieuws* (september 1993)

"Ik vind het fijn dat mensen hun gedacht zeggen." Interview met Marcel van Asbroeck, Site Services Manager" in: *Borealis* (juni 1996)